

".. something is happening
but you don't know what it is ..."
Bob Dylan¹

Proloog

Om te weten hoe de wereld in elkaar zit heb ik me geruime tijd tevreden weten te stellen met boeken van het type *Hoe Werkt Dat*, waarin het functioneren van alledaagse apparaten en machines zoals een ballpoint, een radio, een stofzuiger en een viertaktmotor wordt uitgelegd². Later zijn daar encyclopedieën en 'wiki's' van allerlei aard bij gekomen waarin ook onstoffelijke zaken zoals taal en muziek, wiskunde en mythes worden behandeld. De materiële onderdelen van de wereld hebben voor mij verbinding met elkaar gekregen door *universele* wetten die ik uit natuurkundeboeken heb geleerd en die één ongefragmenteerde, concrete fysische werkelijkheid opleverden. Daarna is mijn besef gegroeid dat voor een coherent wereldbeeld álle gebeurtenissen in de wereld met elkaar verbonden moeten zijn, wat impliceert dat ook metafysische fenomenen, zoals die waarnaar verwezen wordt in *levensvragen*, abstracte noties als de *existentie* en het *bewustzijn*, en ethische posities zich ook met die concrete fysische wereld zullen verhouden.

Tussen fysica en metafysica gaapt echter een kloof, die volgens fysisch-geograaf en schrijver Willem Frederik Hermans *diep* zou zijn³. Kijkend vanuit een breder perspectief is volgens wiskundige en filosoof Jean Paul van Bendegem de corresponderende kloof tussen 'de twee culturen', die van de 'exacten' en de 'humanen', zelfs *erger* aan het worden⁴. Hoop op overbrugging ervan biedt psychiater en schrijver Frederik van Eeden die in een van de innemendste Nederlandse filosofische werken heeft geschreven⁵: "*En in alles is gradatie*". Hij heeft daarmee vooral bedoeld op de afwezigheid van scherpe overgangen tussen het concrete en het abstracte, zodat men wel moet aannemen dat er een punt is waar het abstracte een inhoud krijgt die is af te leiden uit waarneming of gevoel. John Locke⁶ verwoordde het al in 1690 als volgt: "Er is niets in ons verstand dat niet eerst in de zintuigen was." Het rondstruinen bij die overgangen en het daarbij proberen te duiden van ontluikende patronen waarin zowel fysische als ermee te relateren metafysische fenomenen participeren, hebben me tot deze oefeningen gebracht.

Patroonherkenning is een boeiende maar ook verraderlijke bezigheid, want de valkuil van de apofenie, het verschijnsel waarbij je een patroon meent te zien waar het er niet is, staat wijd open. Er schuilen geen schapen in wolken, maar ze zijn er gemakkelijk in te zien. Deze oefeningen zijn dus niet zonder risico,

*"Deux dangers ne cessent de menacer le monde:
l'ordre et le désordre"*
Paul Valéry¹

ENERGIETHEATER

de mens op auditie

De wereld als toneel

De wereld is door dramatici vaak als een toneel verbeeld. William Shakespeare² schreef in 1599: *"All the world's a stage, And all the men and women merely players."* Joost van den Vondel³ volgde in 1638 met *"De weereld is een speeltooneel, Elck speelt zyn rol en kryght zyn deel"*, dat als inscriptie boven de poort van de toen nieuwe Amsterdamse schouwburg is gebeiteld. Johan Huizinga vatte in zijn cultuurstudie *Homo Ludens*⁴ in 1938 die beeldvorming samen: *"Dat was in het begin der zeventiende eeuw. Het groote wereldlijk tooneel was opgekomen. In de lusterrijke reeks van Shakespeare over Calderon tot Racine beheerschte het drama de dichtkunst der eeuw. Ieder dichter op zijn beurt vergeleek de wereld met een schouwtooneel, waarop elk zijn rol speelt"*. De idee van een dergelijk theaterstuk roept vragen op naar de regie en het script. Vragen die een oude metafysische bede echoën: *Waartoe zijn wij op aarde?* Om die vraag naar het wezen van ons bestaan te